

Ruben Willaert
restauratie & archeologie

Prins Boudewijnlaan 65

Sint-Niklaas, Oost-Vlaanderen

2024I83

ARCHEOLOGIENOTA

VERSLAG VAN RESULTATEN

BUREAUONDERZOEK

RUBEN WILLAERT NV

8200 SINT-MICHIELS-BRUGGE

TEN BRIELE 14 | BUS 15

AUTEUR:

Merlijn De Baene

© Ruben Willaert NV, Sint-Michiels-Brugge, 2024

Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Ruben Willaert NV. Ruben Willaert NV aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

INHOUDSTAFEL

INHOUDSTAFEL	1
INLEIDING	2
1. BUREAUONDERZOEK [BO]	3
1.1 BESCHRIJVEND GEDEELTE	3
1.1.1 Administratieve gegevens	3
1.1.2 De onderzoeksopdracht	5
1.1.3 Het projectgebied	6
1.2 ASSESSMENT	8
1.2.1 Landschappelijk kader	8
1.2.2 Historisch kader	13
1.2.3 Archeologisch kader	20
1.3 SYNTHESE FASE BUREAUONDERZOEK	29
BIBLIOGRAFIE	i
BIJLAGE	ii

INLEIDING

De initiatiefnemer plant de sloop van een industrieel gebouw in Sint-Niklaas, Oost-Vlaanderen. De totale oppervlakte van het projectgebied bedraagt ca. 10 007 m², over het gehele projectgebied zijn bodemingrepen gepland.

Het projectgebied situeert zich volgens het gewestplan in een zone bestemd als industriegebied. Het plangebied situeert zich noch binnen een vastgestelde archeologische zone, noch binnen een archeologische site, noch binnen een gebied waar geen archeologie te verwachten valt. Deze archeologienota wordt opgemaakt omdat de gecombineerde oppervlakte van de geplande bodemingrepen meer dan 5000 m² bedraagt.

RUBEN WILLAERT NV is aangesteld om deze archeologienota in de eerste plaats door middel van een bureaustudie op te maken.

1. BUREAUONDERZOEK [BO]

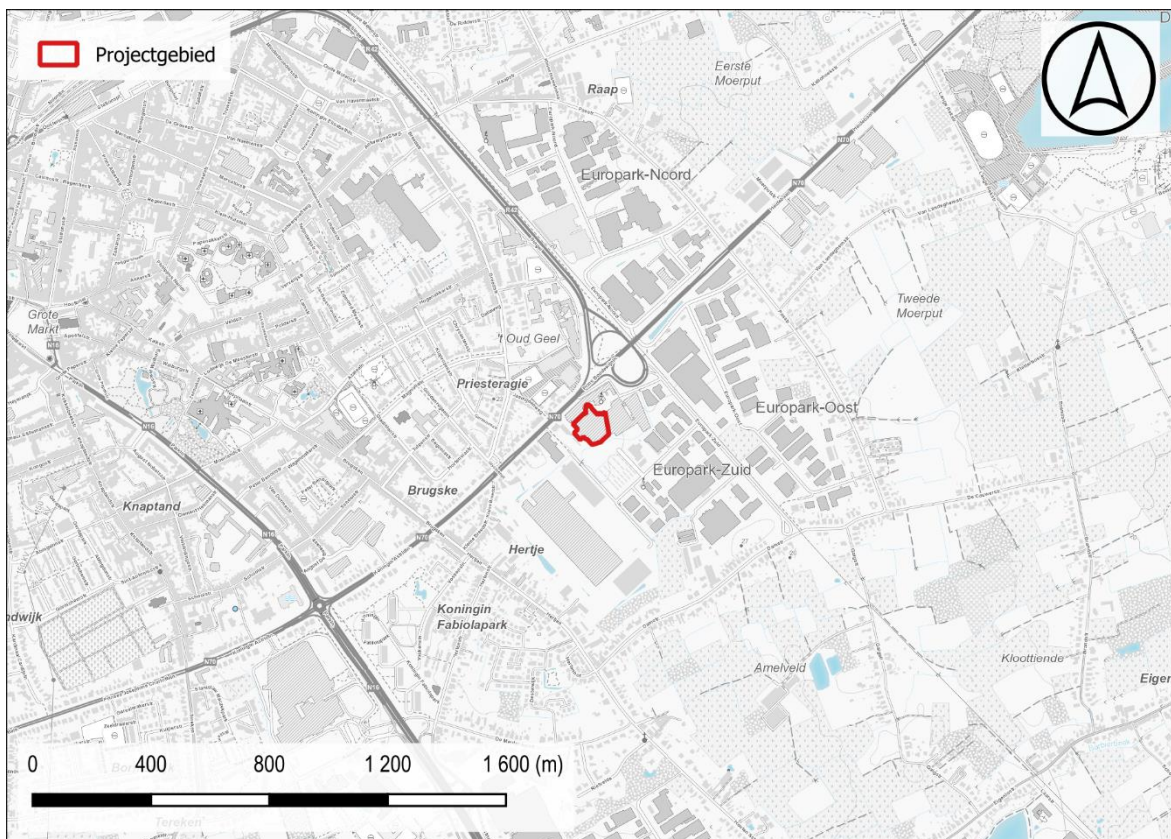
1.1 BESCHRIJVEND GEDEELTE

1.1.1 Administratieve gegevens

PROJECTCODE	2024I83	
ERKENNINGSNUMMER	OE/ERK/ARCHEOLOOG/2015/0069	
<i>BOUNDING GEOMETRY</i>	X ₁ : 135800	Y ₁ : 205632
	X ₂ : 136037	Y ₂ : 205802
KADASTER	Sint-Niklaas Afdeling 2, Sectie C, Nummer 169V3	
GEOGRAFISCHE INPLANTING	Figuur 1 en 2	
OPZET INITIATIEFNEMER	Figuur 4	

Figuur 1: Situering projectgebied t.a.v. GRB-basiskaart (© geopunt)

Figuur 2: Situering projectgebied t.a.v. topografische kaart van België (© geopunt)

1.1.2 De onderzoeksopdracht

1.1.2.1 Vraagstelling met betrekking tot het onderzochte gebied

“Het archeologisch vooronderzoek beoogt vast te stellen of er een archeologische site aanwezig is op een terrein, wat de karakteristieken en de bewaringstoestand van deze site zijn, wat haar relatie is met het landschap, welke waarde ze heeft, en hoe ermee moet omgegaan worden in het kader van bodemingrepen en wetenschappelijk onderzoek.”
– CGP 4.0; p. 28

Op basis van verscheidene parameters, zoals de nog aanwezige erfgoedwaarden, de landschapshistoriek, topografie, geomorfologie, bodemgebruik, vegetatie, en ingreephistoriek, wordt een waardering van het archeologisch potentieel binnen het afgebakende projectgebied opgesteld. Hiertoe wordt een stapsgewijze onderzoeksprocedure doorlopen, waarbij de vraagstelling steeds teruggekoppeld wordt naar volgende kernpunten:

- Wat is de trefkans op intact bewaarde archeologische aanwijzingen?
- Wat zijn de geplande ingrepen in functie van de werkzaamheden? Zullen de werken eventuele vindplaatsen bedreigen?

1.1.2.2 Werkwijze en strategie van het vooronderzoek fase BO

RUBEN WILLAERT NV werd aangesteld om deze archeologienota in de eerste plaats door middel van een bureauonderzoek op te maken. Dit bureauonderzoek werd uitgevoerd onder leiding van een erkend archeoloog van Ruben Willaert NV. De aard van de werken werd tijdens het bureauonderzoek afgewogen tegen de voorhanden zijnde gegevens relevant voor het projectgebied op bodemkundig, landschappelijk, historisch-cartografisch en archeologisch vlak.

De archeologienota werd opgemaakt middels *Office*- en *Adobe*-software. Het bijhorend kaartmateriaal werd aangemaakt in een GIS-omgeving. Hierin werden de ontwerpplannen ingeladen en geprojecteerd ten opzichte van diverse kaartlagen die raadpleegbaar zijn op geopunt.be, dov.vlaanderen.be, geo.onroerenderfgoed.be, cartesius.be en de website van de centraal archeologische inventaris [CAI]¹. De geraadpleegde literatuur, de digitale bronnen en het kaartmateriaal zijn te vinden in de bijlage.

¹ De Centrale Archeologische Inventaris is een inventaris van tot nog toe gekende archeologische vindplaatsen en andere sites met erfgoedwaarde; onder dezelfde noemer verzamelen we alle opgestelde archeologienota's vanaf 2015.

1.1.3 Het projectgebied

1.1.3.1 Archeologische voorkennis

Binnen de grenzen van het projectgebied vond in het verleden nog geen archeologisch (voor)onderzoek plaats.

1.1.3.2 Ruimtelijke situering

Het projectgebied situeert zich in Sint-Niklaas, provincie Oost-Vlaanderen, langs de Prins Boudewijnlaan, in het industrieterrein Europark-Zuid. Sint-Niklaas is begrensd door Sint-Pauwels en Nieuwkerken-Waas (ten noorden), Haasdonk en Temse (ten oosten), Tielrode en Elversele (ten zuiden), Waasmunster en Belsele (ten westen).

Het centrum van Sint-Niklaas situeert zich op ca. 1800 m ten noordwesten van het onderzoeksgebied.

Figuur 3: Situering plangebied t.a.v. meest recente orthofotomozaïek (©Geopunt)

1.1.3.3 Geplande bodemingrepen

De totale oppervlakte van het projectgebied bedraagt ca. 10 007 m², over het gehele projectgebied zijn bodemingrepen gepland. Op heden bevindt er zich een magazijn over quasi het gehele terrein.

De opdrachtgever plant de sloop van dit industrieel gebouw en het bouwrijp maken van het terrein. Er wordt rekening gehouden met een bodemingreep van ca. 50 cm-mv.

Figuur 4: Opzet initiatiefnemer t.a.v. meest recente orthofotomozaïek (©Geopunt)

1.2 ASSESSMENT

1.2.1 Landschappelijk kader

Het projectgebied ligt deels in de stedelijke gebieden en havengebieden van de agglomeratie Sint-Niklaas en deels in de Zandstreek buiten de Vlaamse Vallei.

Het plangebied ligt aan de noordelijke zijde van de Wase Cuesta. De **Wase Cuesta** is een topografisch hoog, gelegen ten noorden van de oost-west gerichte Schelde-Durme as en ten westen van het noord-zuid gericht doorbraakdal van Hoboken. De noordelijke topografische grens wordt arbitrair op 4 + m TAW genomen. Dit niveau komt vrij goed overeen met de maximale uitbreiding van de polderafzettingen. De zuidelijke begrenzing in de Durme en Scheldevallei valt nagenoeg samen met de maximale uitbreiding van de perimariene afzettingen. De maximale hoogte van de Wase Cuesta schommelt rond de 30 + m TAW. Het algemeen verloop van de hoogtelijnen is van zuidwest naar noordoost. De morfologie van de Wase Cuesta wordt verder nog gekenmerkt door een steil zuidelijk cuestafront en een zwakhellende noord-noordoostelijke rug. Die morfologie is geconditioneerd door het tertiair substraat dat zwak naar het noord noordoosten afhelt.²

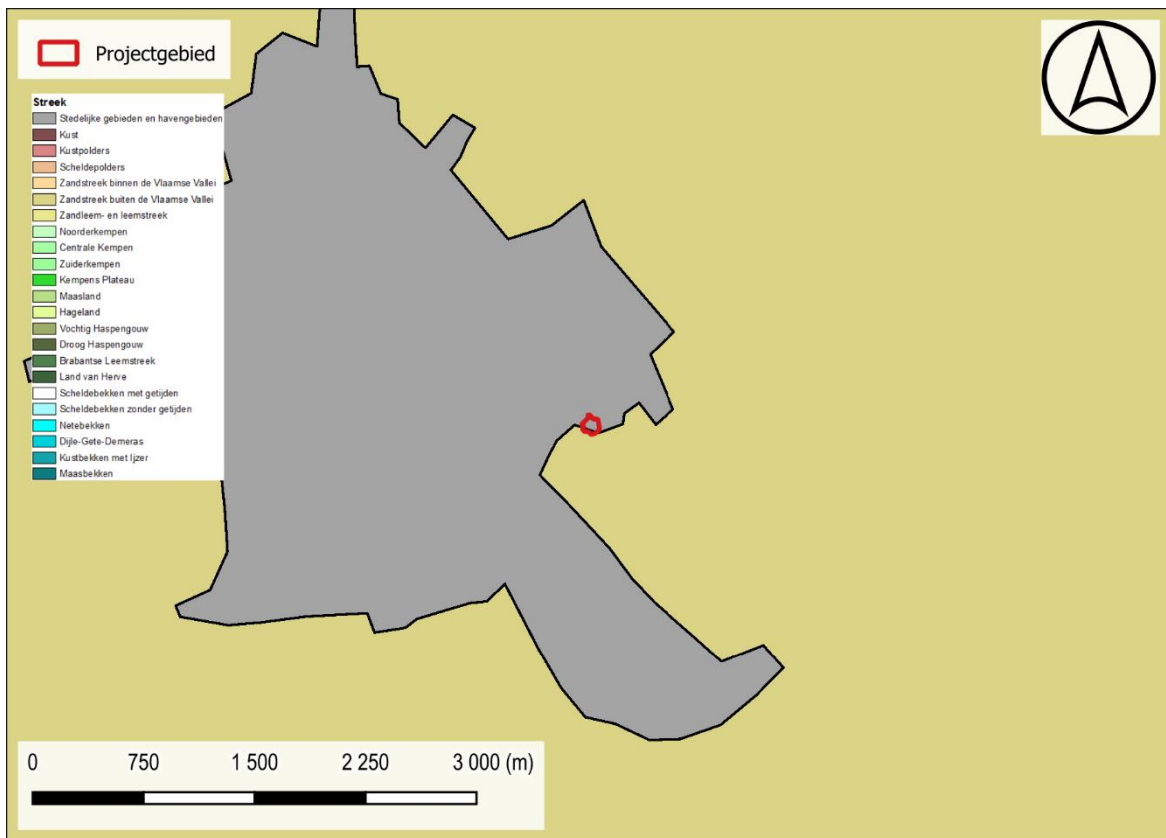
Het lokaal hoogtemodel situeert het projectgebied op een hoogte van **ca. 22.3 tot 22.9 + m TAW**. Het terrein is relatief egaal en kent een kleine ophoging in zuidoostelijke hoek. De vergelijking met het braakliggende grasland ten zuiden van het doet vermoeden dat er reeds maaiveldwijzigingen hebben plaatsgevonden. De impact op de bewaringstoestand van eventueel aanwezig archeologisch erfgoed is op basis van de beschikbare gegevens niet met zekerheid te bepalen.

Het projectgebied is gelegen in de **Formatie van Kattendijk**. Het bestaat uit groengrijs tot grijs fijn zand dat glauconiethoudend is, plaatselijk kleihoudend.

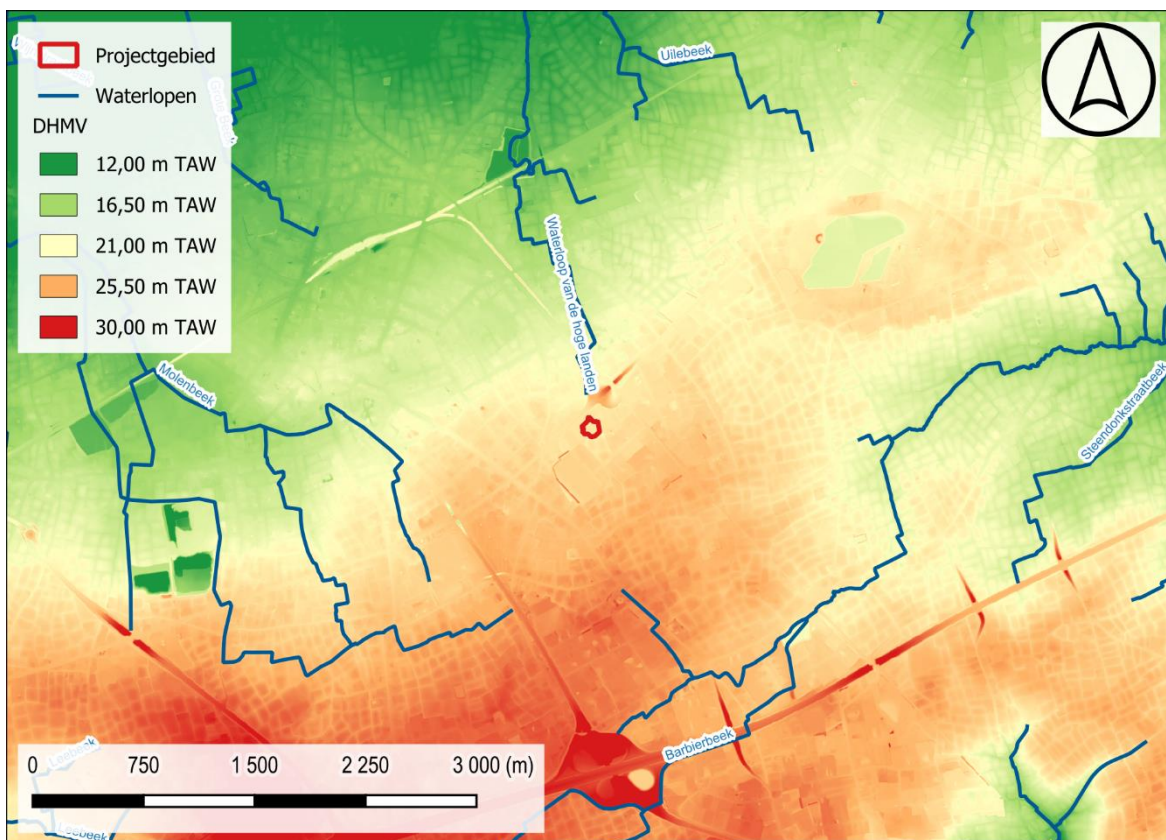
Het projectgebied is gelegen in het **Quartair Type 1**. Dit type bestaat uit een eolische afzetting van het Weichseliaan tot mogelijk Vroeg-Holoceen (zand tot zandleem). Deze afzetting kan eventuele hellingsafzettingen van het Quartair bevatten.

Ter hoogte van het projectgebied komt grotendeels het bodemtype OB voor, aan de zuidelijke en oostelijke grens komen de types Scm, Pdb en Zcm(g) voor. Laatstgenoemde codes betreffen respectievelijk een matig droge lemige zandbodem (plaggebodem), een matig natte zandleembodem (structuur B-horizont) en een matig droge, zwak gleyige zandleembodem (plaggenbodem).

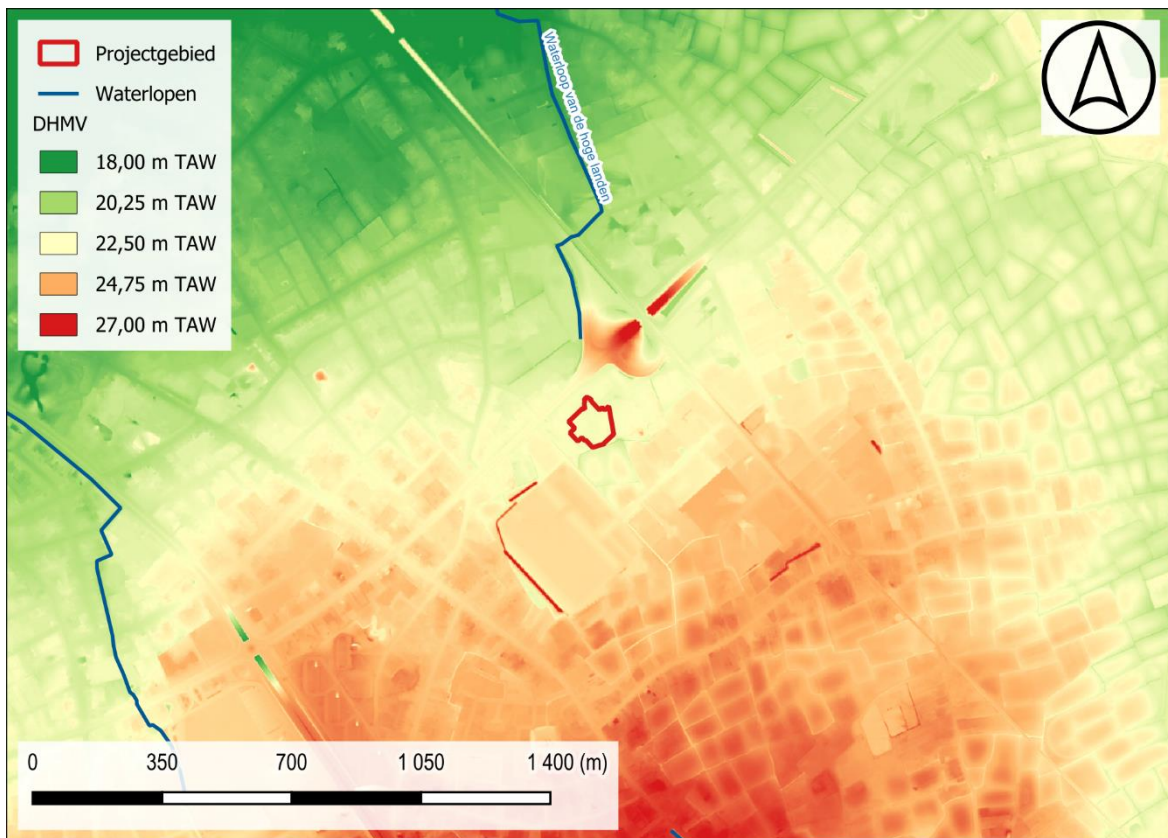
² Jacobs, P. Louwye, S. Polfliet, T. Adams, R en Vermeire, S. 2001. Quartairgeologische kaart kaartblad 15, Antwerpen. Departement Omgeving.

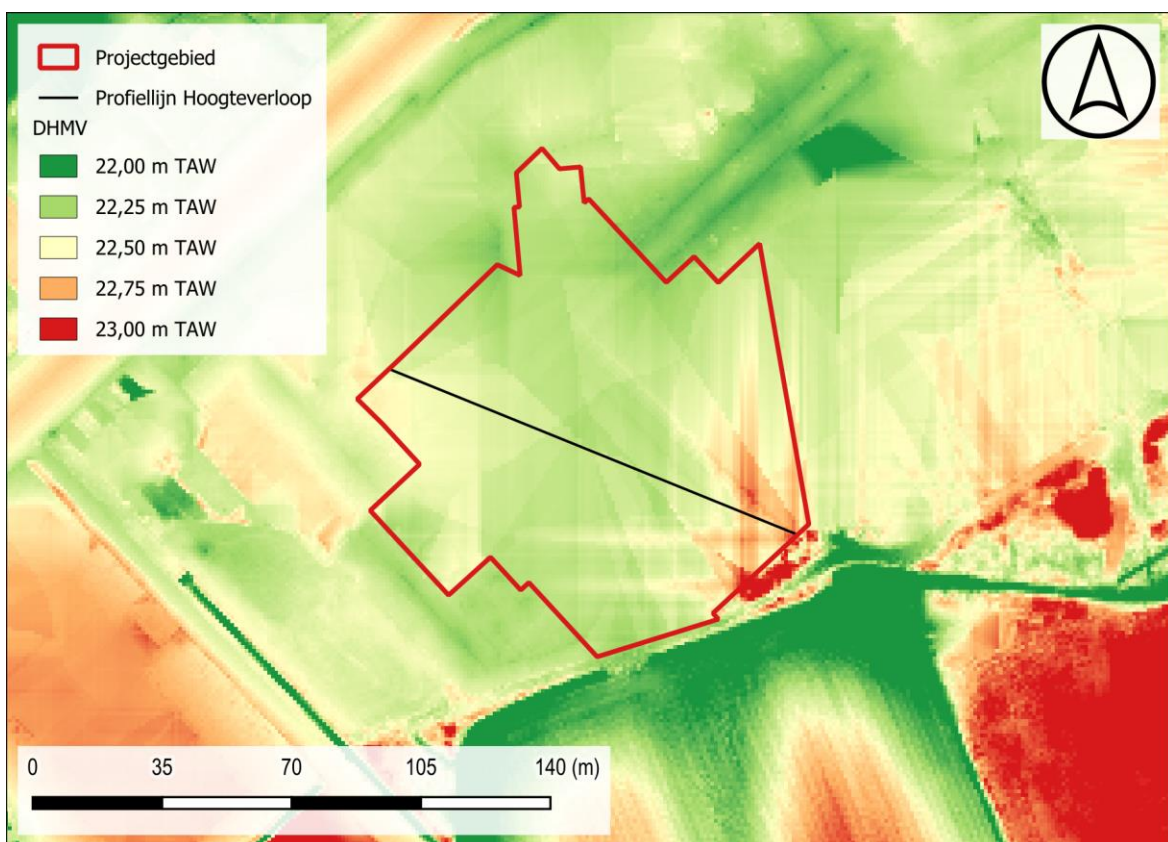
Figuur 5: Situering projectgebied t.a.v. de Traditionele Landschappenkaart (Bron: Geopunt).

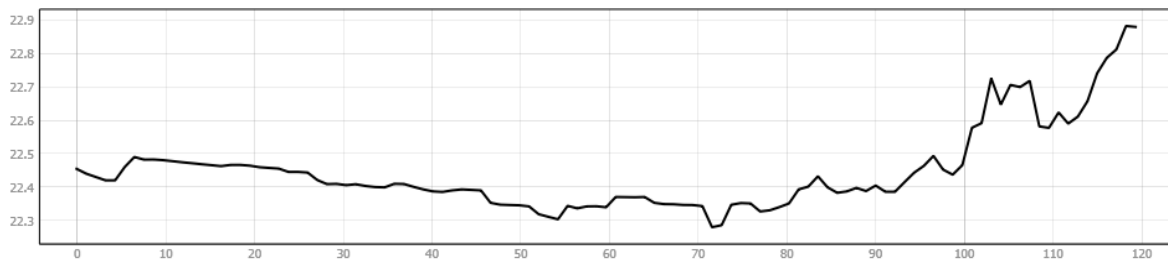
Figuur 6: Situering projectgebied t.a.v. Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (II) d.d. 2014 (© geopunt)

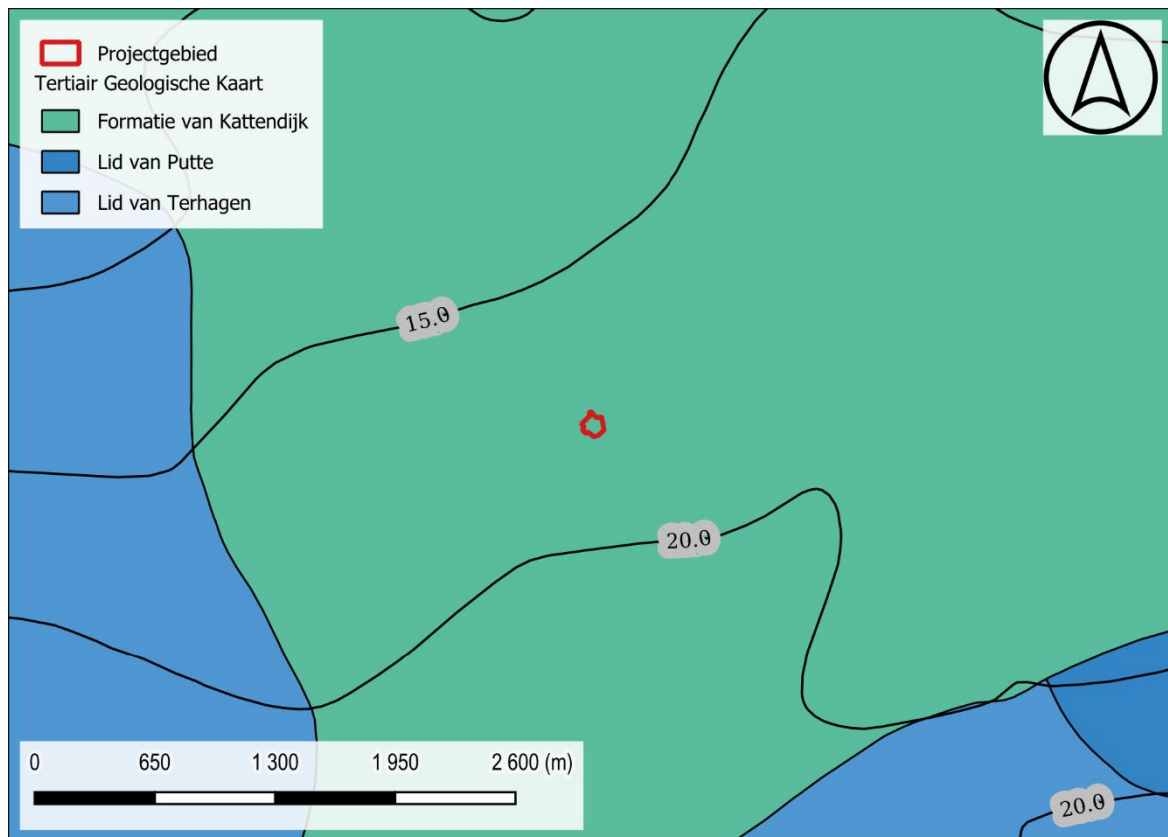
Figuur 7: Situering projectgebied t.a.v. Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (II) d.d. 2014 (© geopunt)

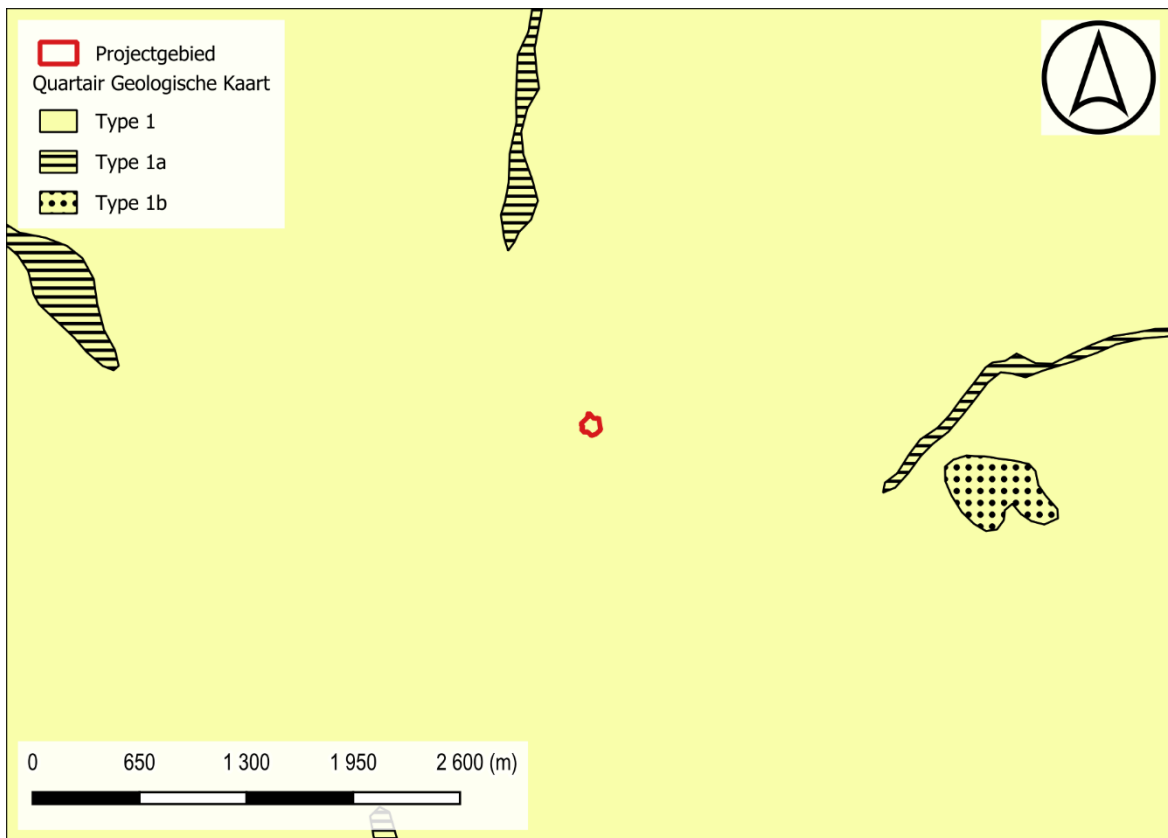
Figuur 8: Situering projectgebied t.a.v. Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (II) d.d. 2014 (© geopunt)

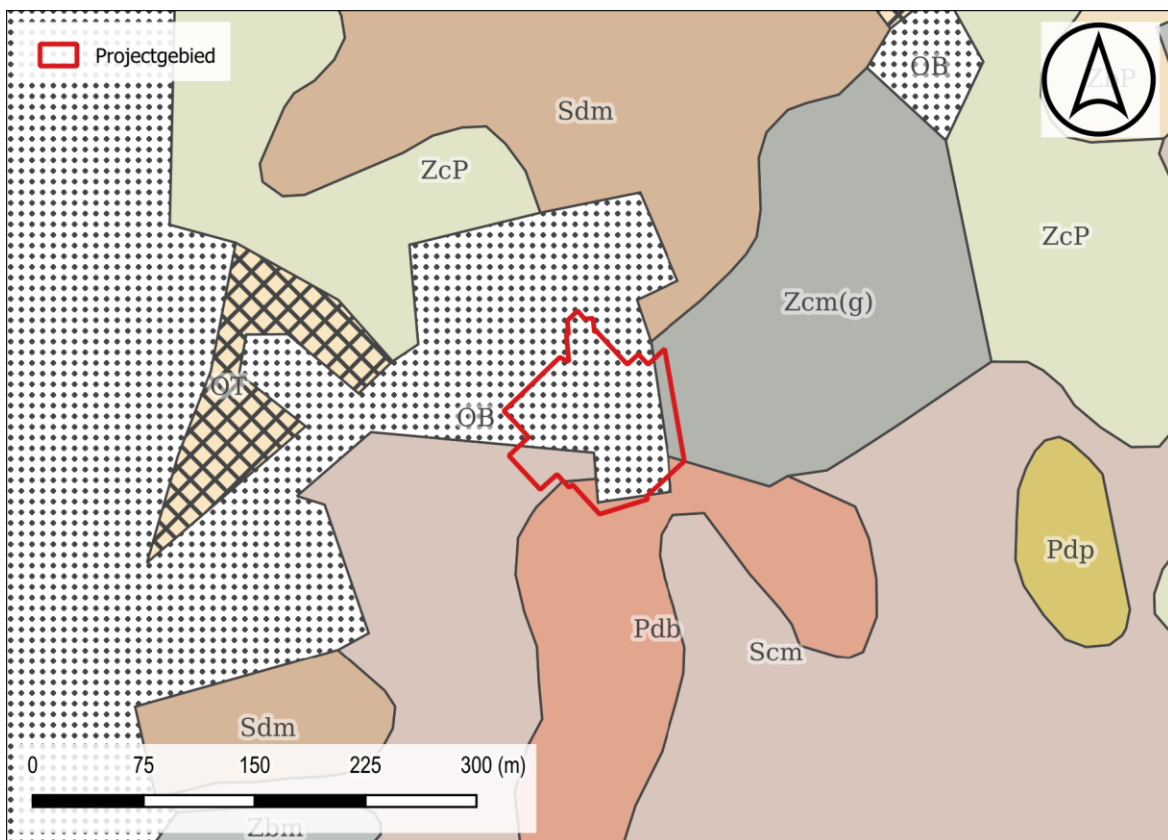
Figuur 9: Hoogteverloop NW-ZO

Figuur 10: Situering projectgebied t.a.v. Tertiair geologische kaart (© geopunt)

Figuur 11: Situering projectgebied t.a.v. Quartair geologische kaart (© geopunt)

Figuur 12: Situering projectgebied t.a.v. algemene bodemkaart van België (© geopunt)

1.2.2 Historisch kader

I. Sint-Niklaas

Pas in de 12de eeuw ontstaat een nieuwe bewoningskern rond de huidige Grote Markt. Reizende handelaars vestigen zich aldaar naast de agrarische bevolking op de zandige glooiing, het kruispunt van de handelswegen Brabant Zeeland en Antwerpen-Brugge. De karige documenten met betrekking tot het ontstaan van deze dorpskern dateren pas van 1217, jaar waarin de moederparochie Waasmunster overgaat tot de stichting van een nieuwe parochie met als beschermheilige de Heilige Nikolaas, patroon der handelaars. Ter ondersteuning van de jonge parochie schonk Joanna van Constantinopel op 6 oktober 1219 zes bunder grond palend aan de kerk. Op 12 augustus 1248 voegt Margaretha van Constantinopel er het plein ten Westen van de kerk aan toe (huidige markt) op voorwaarde dat het in zijn geheel braak zou blijven en tot nut van de hele gemeenschap.

Dit plein groeide snel uit tot het hart van de handeldrijvende gemeente, waarop zich in latere tijd ook de Vierschaar kwam vestigen. Tevens was het het vertrekpunt voor de belangrijkste uitvalswegen, met name naar Antwerpen (Ankerstraat), Gent (Dalstraat), Dendermonde (Kokkelbeekstraat), Temse (Kalkstraat). Hulst (Plezantstraat) en Sint-Gillis-Waas (Hofstraat). Dit stratennet onderging tot in de eerste helft van de 19de eeuw geen ingrijpende wijzigingen meer. Pas door de aanleg van de spoorweg "Het Land van Waas" van Antwerpen naar Gent in 1844, werd voor het eerst planmatig en geleidelijk een ander deel van het grondgebied van straten voorzien en met de stadskern verbonden.

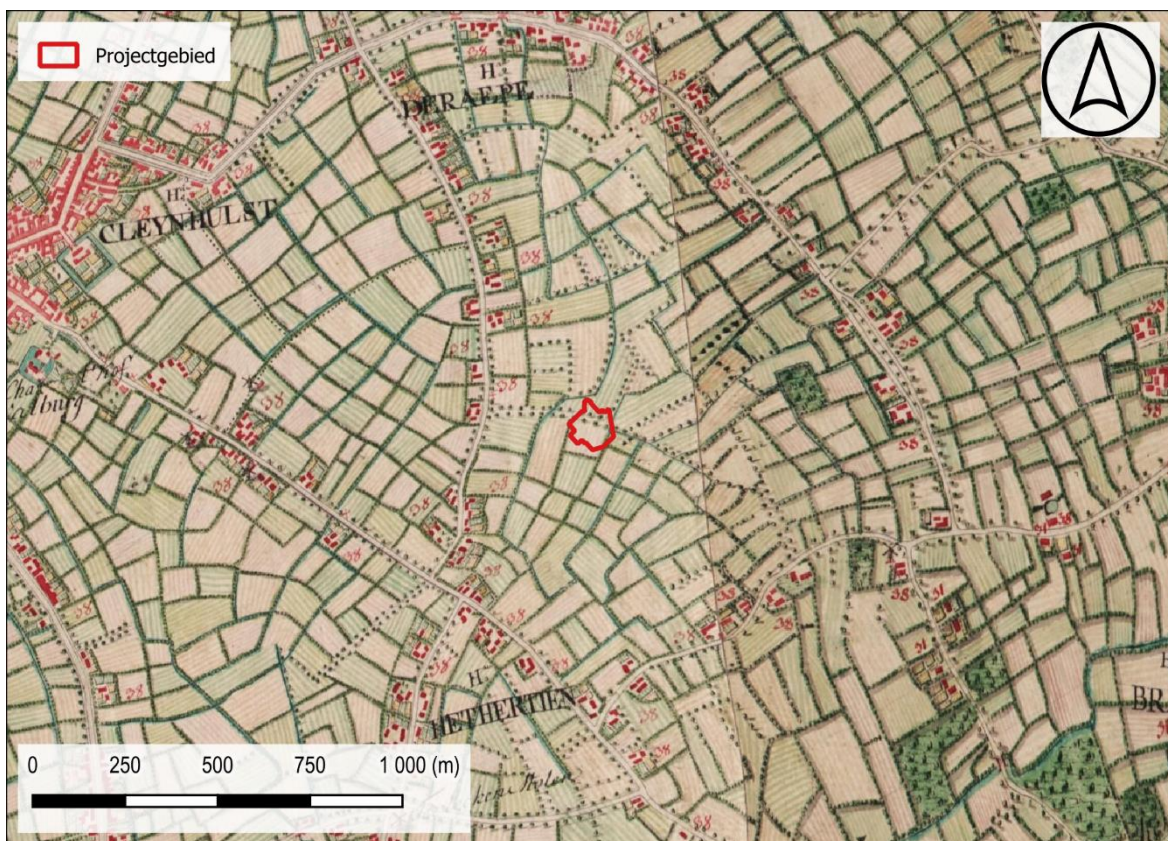
Op industrieel-archeologisch gebied was Sint-Niklaas een belangrijk centrum voor de weef- en breigoednijverheid. De oorspronkelijke huis- en handenarbeid werd door een koninklijk plakkaat van 1 juli 1700 vervangen door pre-industriële wolweverijen die echter slechts tot circa 1750 hebben standgehouden. Dank zij het verval van de wolwevers konden in 1764 de eerste katoenweverijen worden opgericht die in de tweede helft van de 18de eeuw een gestadige groei en in de eerste helft van de 19de eeuw een reusachtige voorspoed kenden. Belangrijk voor deze bloei waren: de invoering van het mechanisch weefgetouw, de oprichting van een agentschap der Nederlandse Handelsmaatschappij die de verzendingen naar Oost-Indië uitbouwde, het boren van artesische waterputten en de aanwending van de stoommachine als nieuwe aandrijfkracht. Laatstgenoemde werd reeds in 1827 geplaatst in de fabriek Janssens-De Decker. Van deze belangrijkste industrietak zijn echter uiterst weinig sporen bewaard. Het industrieel-archeologisch patrimonium van Sint-Niklaas beperkt zich heden dan ook grosso modo tot de voormalige brouwerijen en het groot aantal arbeiderswoningen uit de 19de eeuw en begin 20ste eeuw.³

³ Inventaris Onroerend Erfgoed 2024: Sint-Niklaas [online], <https://id.erfgoed.net/themas/13936> (geraadpleegd op 2 september 2024).

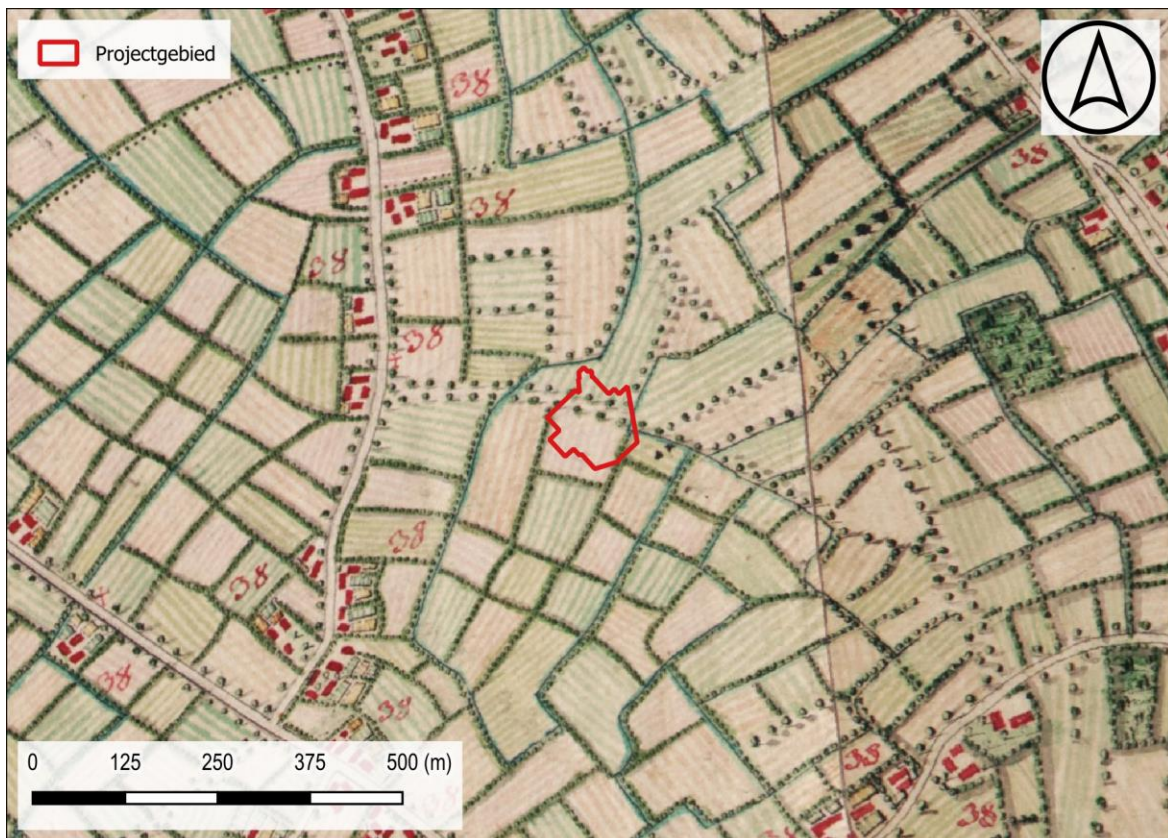
II. Projectgebied

De Ferrariskaart (1771-77) karteert het projectgebied ter hoogte van onbebouwd akkerland tussen de gehuchten *Cleynhulst*, *Deraepe* en *Hethertien*. Centraal door het terrein loopt volgens dit kaartbeeld een onverharde landweg. Het wegtracé van de huidige Breedstraat ten westen van het projectgebied is op dit kaartbeeld reeds te herkennen. De Atlas der Buurtwegen van ca. 1840 situeert de eerder vermelde landweg zich net ten noorden van het projectgebied. Het terrein zelf blijft in de 19de eeuw onbebouwd. De Poppkaart (1842-79) plaatst het terrein ter hoogte van *Den Oostwijk*.

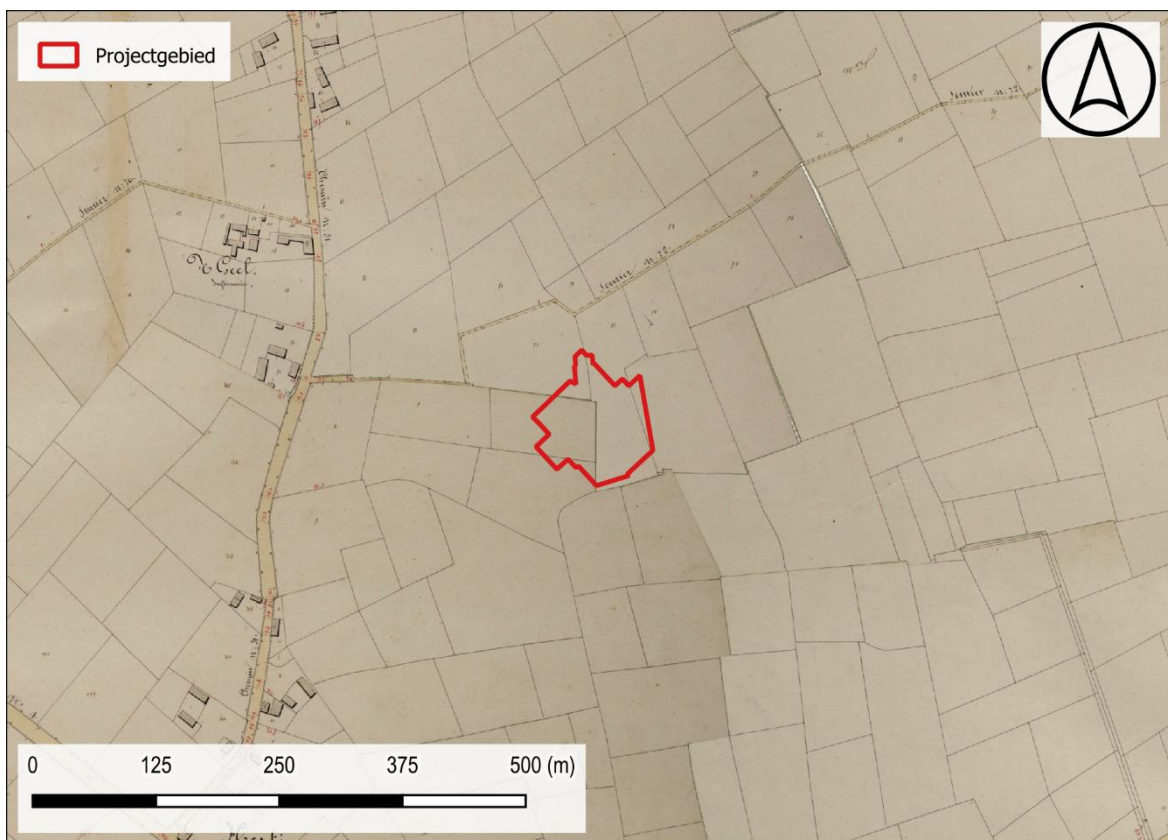
De orthofoto van 1971 toont reeds een eerdere fase van het huidige industriële terrein ter hoogte van het projectgebied. Verder ten westen situeert zich een woonwijk, ten zuiden en ten oosten zijn nog akkers en grasland te herkennen. Binnen de projectgrenzen is tot op heden weinig noemenswaardige evolutie waar te nemen. In de omgeving van het projectgebied is er wel een aanzienlijke uitbreiding van het industrieterrein Europapark-zuid.

Figuur 13: Situering projectgebied t.a.v. Ferrariskaart d.d. 1771-1778 (© geopunt)

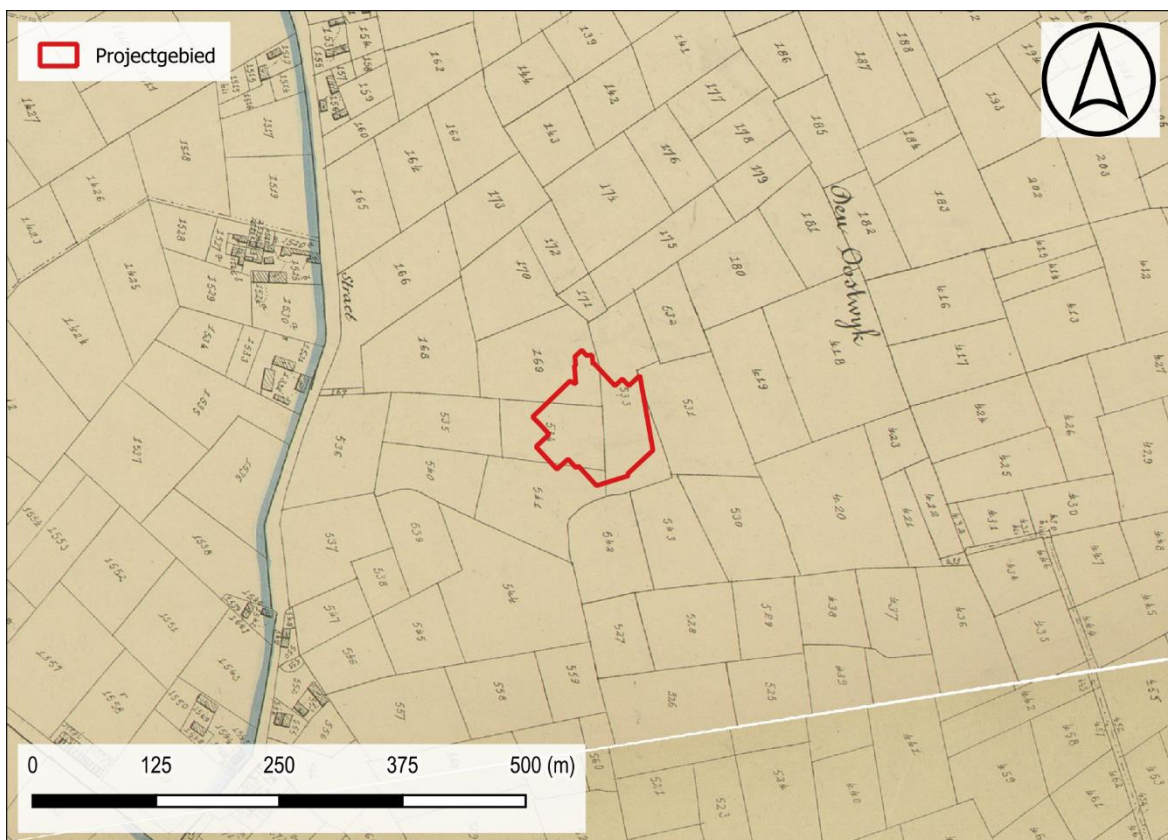
Figuur 14: Situering projectgebied t.a.v. Ferrariskaart d.d. 1771-1778 (© geopunt)

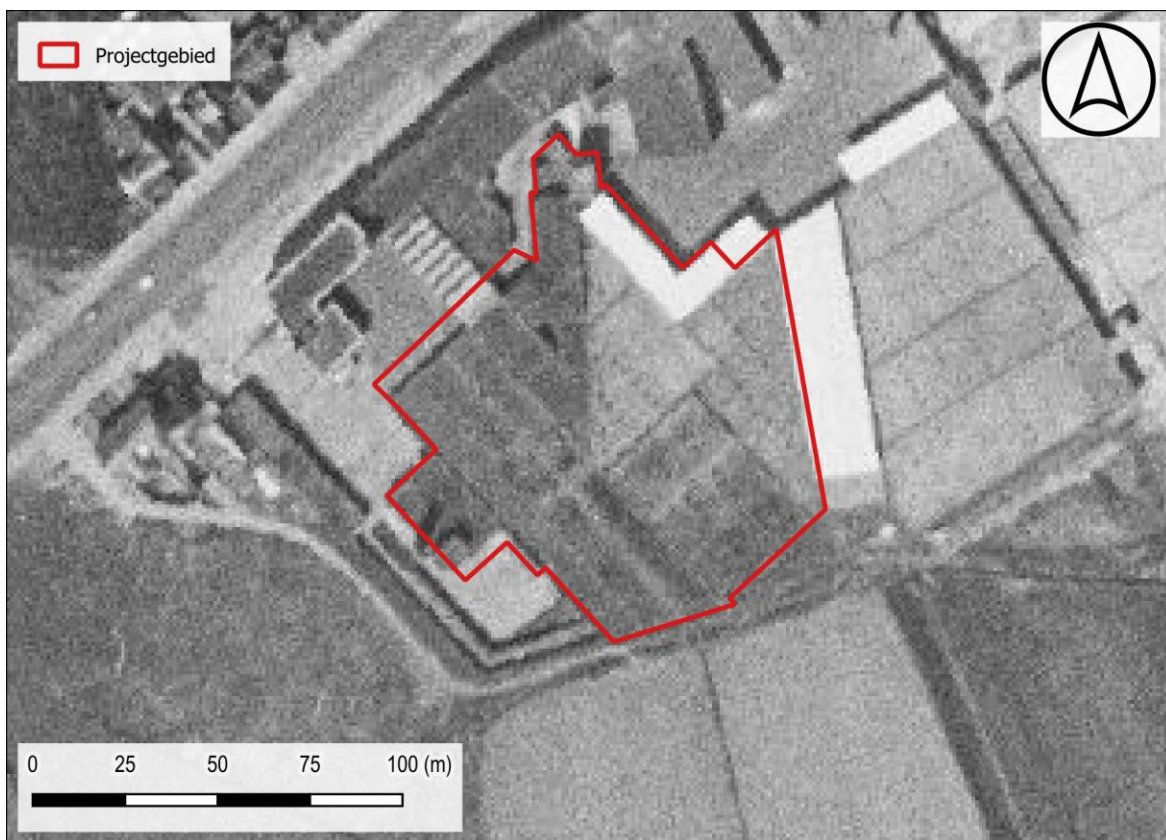
Figuur 15: Situering projectgebied t.a.v. Atlas der Buurtwegen d.d. 1840 (© geopunt)

Figuur 16: Situering projectgebied t.a.v. Vandermaelenkaart d.d. 1846-1854 (© geopunt)

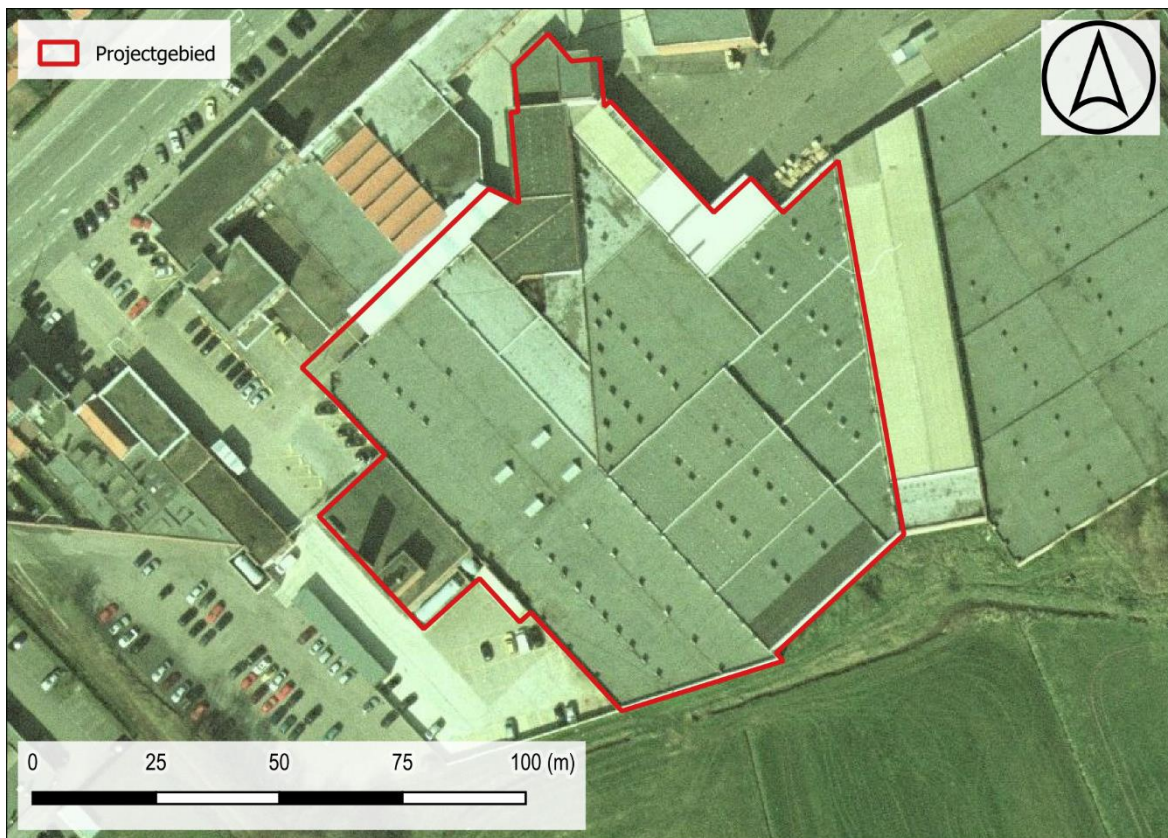
Figuur 17: Situering projectgebied t.a.v. Poppkaart d.d. 1842-1879 (© geopunt)

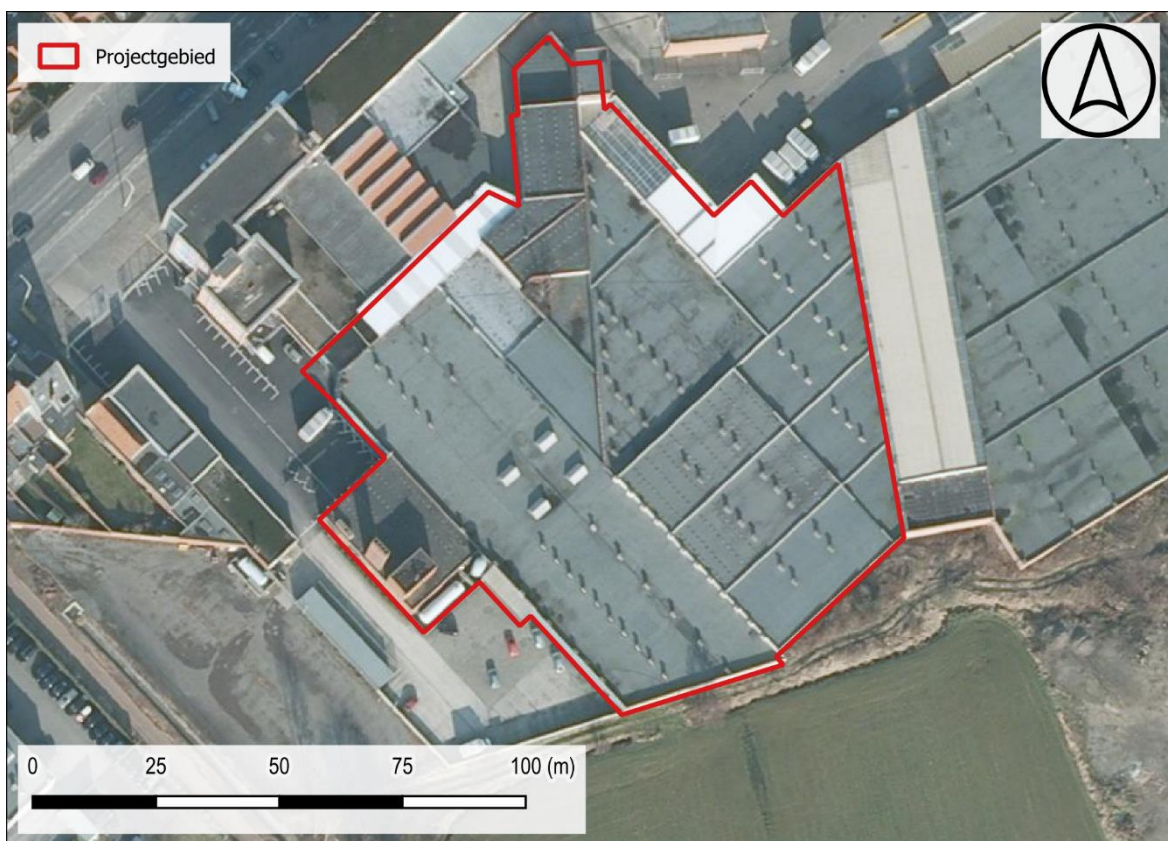
Figuur 18: Situering projectgebied t.a.v. orthofotomozaïek d.d. 1971 (© geopunt)

Figuur 19: Situering projectgebied t.a.v. orthofotomozaïek d.d. 1979-1990 (© geopunt)

Figuur 20: Situering projectgebied t.a.v. orthofotomozaïek d.d. 2000-2003 (© geopunt)

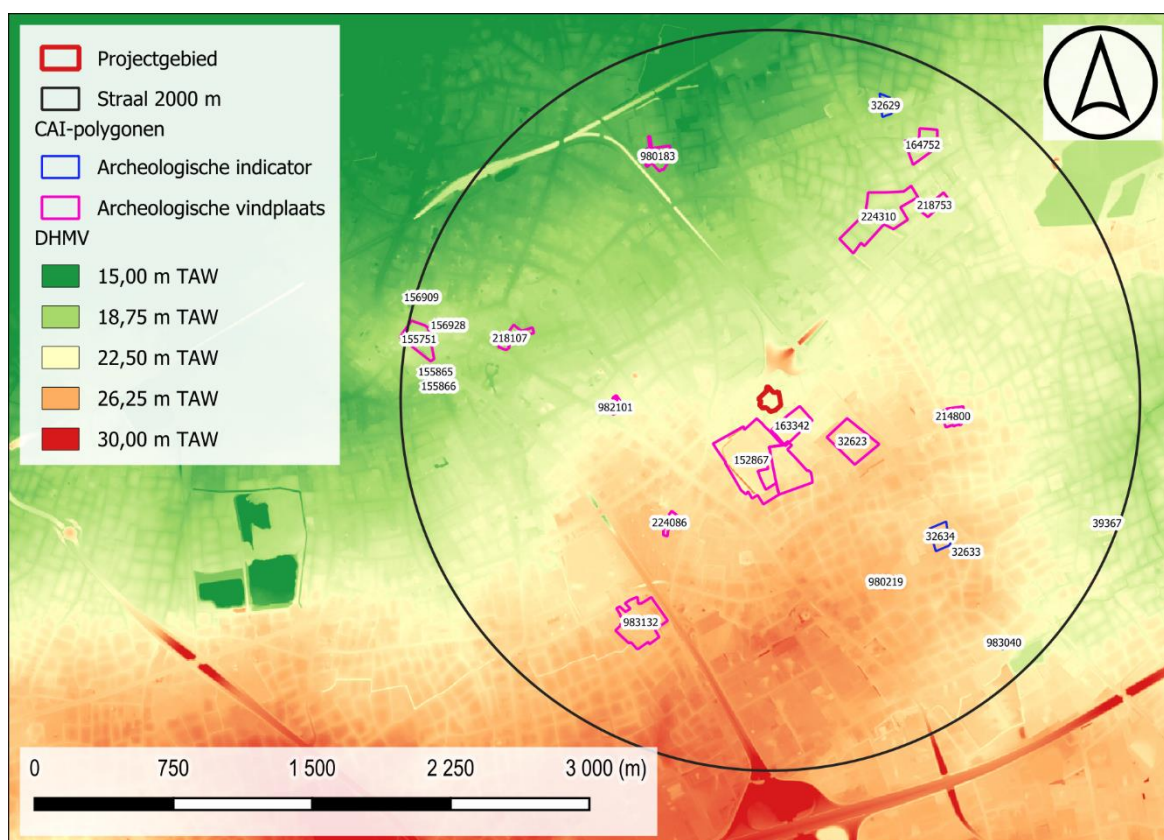
Figuur 21: Situering projectgebied t.a.v. orthofotomozaïek d.d. 2008-2011 (© geopunt)

Figuur 22: Situering projectgebied t.a.v. orthofotomozaïek d.d. 2022-2023(© geopunt)

1.2.3 Archeologisch kader

In de ruime omgeving van het plangebied werd al enkele malen archeologisch onderzoek uitgevoerd. Steentijdvondsten zijn uiterst schaars, slechts 1 indicator vermeldt een steentijdvondst tijdens een veldkartering ten oosten van ons plangebied. De oudste vondsten van de eerste landbouwersgemeenschappen betreffen enkele artefacten aangetroffen tijdens een opgraving ten noordoosten van ons plangebied. Net ten zuidoosten van ons plangebied werd een cirkelvormig spoor (grafheuvel) uit de Bronstijd opgegraven. Uit de periode van de IJzertijd tot de late middeleeuwen werden reeds enkele bewoningssporen opgegraven waarvan één midden-Romeins bewoningssite zich net ten zuidwesten van ons plangebied bevindt.

Figuur 23: Situering projectgebied op het DHMV met aanduiding van de CAI-polygonen (©Geopunt).

I. Archeologische vindplaatsen

32623	Mechanische prospectie Bronstijd: cirkelvormig grachtspoor van ca. 20 m doorsnede. Het graf zelf werd niet aangetroffen Midden-Romeinse tijd: gebouw in zgn. vakwerktechniek, geïsoleerde boerderij, gelegen op 100 m van de grafheuvel, Veekraal (enkel paalsporen bewaard) Nieuwe tijd: Bolle akkers die de oudere sporen eronder goed geconserveerd hebben Bron: Bourgeois J. e.a. 1993, Noodonderzoek naar grafheuvels uit de bronstijd in de provincie Oost- en West-Vlaanderen in 1991-1992, in: Lunula 1, pp. 7-10
-------	--

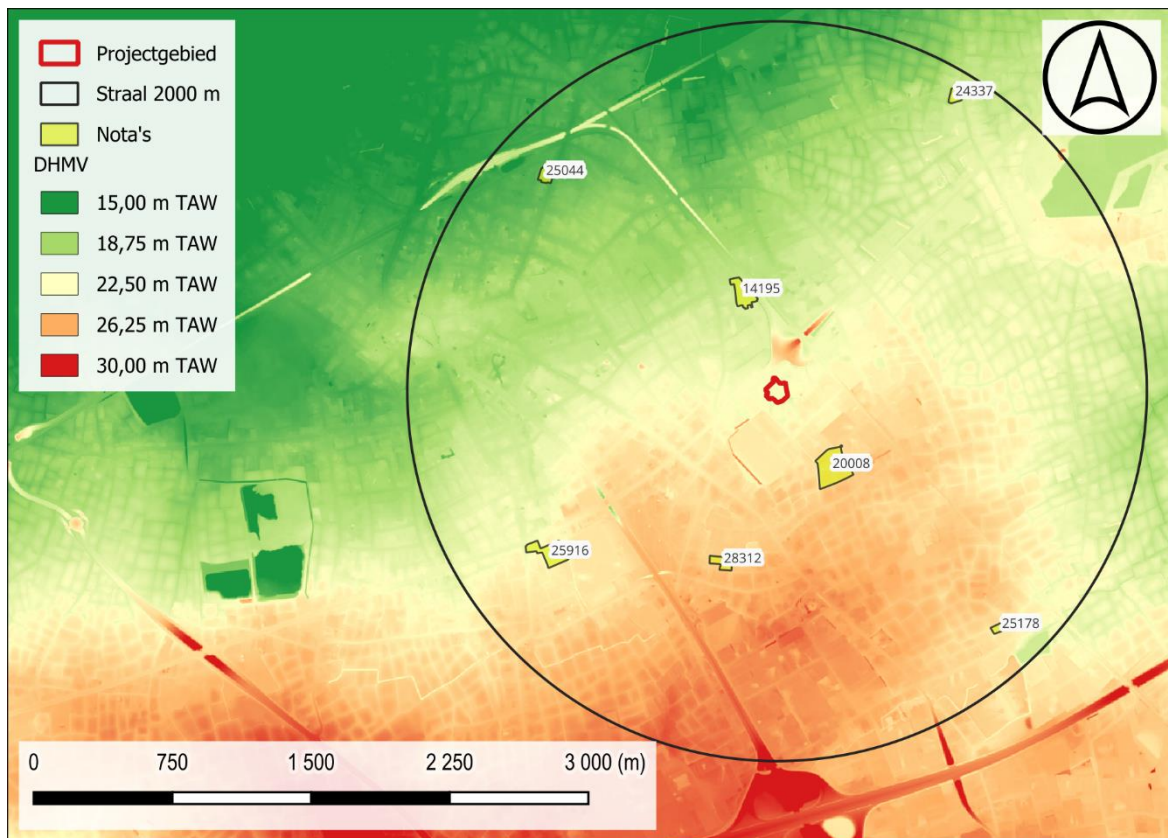
150879	Opgraving Vroege ijzertijd: 2 woonstalhuizen Midden-Romeinse tijd: Een uitgestrekt enclos met 2 woonzones waarin telkens 3 bewoningsfases onderscheiden kunnen worden, 3 opeenvolgende houten waterputten Bron: Van Vaerenbergh J., 2010. Register van terreinwerkzaamheden 2009, onuitgegeven rapport.
152867	Opgraving Midden-Romeinse tijd: Romeinse nederzetting: twee gezinnen op korte afstand van elkaar binnen omgracht areaal. 6 woonstalhuizen kunnen toegeschreven worden aan 3 opeenvolgende generaties. Elke generatie lijkt gebruik te hebben gemaakt van een nieuwe gemeenschappelijke waterput. westelijke perifere zone: inheems-Romeins grafveld Bron: Baetens I. e.a. 2011, Jaarverslag Archeologische Dienst Waasland. Resultaatsverbintenis tussen de projectvereniging ADW en het Agentschap Ruimte en Erfgoed, p. 33
155751	Opgraving Late middeleeuwen: Tijdens de late middeleeuwen zou op de Grote Markt de Hoogere Vierschaar en bijhorende linde gestaan hebben. Hiervan werden mogelijk resten gevonden tijdens opgravingen in 1773 en 1934: fundamenten van een gebouw en vloerniveau met rode tegels. Bron: Van Vlierberghe J. 1935, Onze opgravingen op de Grote Markt te Sint-Niklaas in verband met de oude Hooge Vierschaar van Waasland, in: Annalen van de Oudheidkundige Kring van het Land van Waas, vol. 47, pp. 119-124
155866	Opgraving 17de eeuw: gracht waarin geglazuurd aardewerk werd gevonden, waaronder een schoteltje en een drinkbekertje. Mogelijk kunnen de vondsten in verband gebracht worden met hofstede "De Wildeman" die zich op deze locatie bevond. Bron: Thoen H. e.a. 1978, Archeologische kroniek Waasland 1977, in: Annalen van de Oudheidkundige Kring van het Land van Waas, vol. 81, pp. 209-225
156928	Controle van werken 16de eeuw: monumentale bakstenen waterput, die nog steeds fungeert als waterreservoir. Bron: Van Hove R. 1999-2000, Sint-Niklaas - zone Grote Markt/Houtbriel/Sint-Nicolaasplein: heraanleg pleinen, wegen- en rioleringswerken, in: Jaarverslag 1999-2000 Archeologische Dienst Waasland, pp. 31-32
163342	Mechanische prospectie 20ste eeuw: Greppels in het westelijke deel van het terrein. Te interpreteren als perceelsgreppels. A.d.h.v. de vondsten in de vulling zijn deze greppels recent. Nieuwste tijd: kuilen, verstoringen.

	Bron: Van Staey A., Dierckx L., Bruggeman J. 2012: Archeologisch vooronderzoek Sint- Niklaas -Europark-Zuid, 'Stelplaats De Lijn', Rapport All-Archeo bvba 125.
164752	Opgraving Neolithicum: 21 artefacten, o.a. schrabbertje en enkele klingen. Een aantal is in het neolithicum te situeren. Middenijzertijd: Nederzetting, met hoofdgebouw type Haps/ Oss 4a, plattegronden van 12 bijgebouwen (o.a. 4 spiekers), enkele palenrijen, kuilen, en waterput. Datering in de midden ijzertijd is o.a. op basis van het voorkomen van Marne-stijl aardewerk. Romeinse tijd: Verspreide vondsten, enkele houtskoolrijke kuilen. Late middeleeuwen: Sporen van beakkering, eergetouwsporen en afwateringsgreppels. Bron: Bakx R., Smeets M. 2014: Het archeologisch onderzoek aan de Eekhoornstraat te Sint-Niklaas, Archeo-rapport 211, Kessl-Lo.
214800	Mechanische prospectie Nieuwste tijd: kuil, bakstenen structuren en greppels. Bron: Krug C., Verbeke E., Hertoghs S. 2016: Archeologische prospectie met ingreep in de bodem, Sint-Niklaas Passtraat, BAAC Vlaanderen Rapport 261, Gent.
218107	Mechanische prospectie Nieuwe tijd: Claessens L. 2017: Nota Sint-Niklaas - Veldstraat 2, Rapporten All-Archeo bvba 529, Temse. Bron: Kuilen, greppels en resten van bakstenen muren uit de nieuwe tijd of nieuwste tijd.
218753	Mechanische prospectie Nieuwe tijd: gracht bij bolle akker en langwerpige sporen die geïnterpreteerd worden als ploegsporen. Bron: Van Neste Th., Lauwers B., Plyson A. 2016: Sint- Niklaas - Heidebaan 2015: prospectie met ingreep in de bodem, Rapporten van de Archeologische Dienst Waasland - cel Onderzoek, 7, Sint-Niklaas.
224086	Mechanische prospectie Nieuwe tijd: Kuilen en een greppel. Nieuwste tijd: Resten van een onderkelderd gebouw. Bron: Coremans L., Reyns N. 2018: Nota Sint-Niklaas Voskenslaan, Rapporten All-Archeo bvba 597, Temse.
224310	Mechanische prospectie Volle middeleeuwen: zeven grachten

	Bron: Van Neste T. & De Puydt M. 2018: Nota Sint-Niklaas - Heidebaan-Noord 2018. Prospectie Met Ingreep In De Bodem, Rapporten Van Erfpunt - Cel Onderzoek 99.
980183	Mechanische prospectie Nieuwe/Nieuwste tijd: Het archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem bracht enkele sporen aan het licht. De sporen worden geïnterpreteerd als recent of natuurlijk. Er werd geen vondstmateriaal aangetroffen dat wijst op bewoning of menselijke aanwezigheid vóór de Nieuwe - Nieuwste tijd. Bron: Dierckx L. en Bartholomieux B. (Red.) 2020: Proefsleuvenonderzoek Nieuwe Molenstraat Sint-Niklaas: Verslag van Resultaten, Monument Vandekerckhove A102. Ingelmunster: Monument Vandekerckhove nv.
980219	Mechanische prospectie Ijzertijd: Verspreid over het terrein werden drie archeologische sporen aangetroffen. Het gaat om twee paalkuilen en een greppel. De sporen zijn ovaal in vlak met een donkere zwartgrijze humusrijke en komvormige vulling die redelijk sterk is uitgeloogd. In de nabijheid bevonden er zich geen andere bijhorende sporen, ook niet in de naastliggende kijkvensters. Tijdens de aanleg van het vlak in de aangrenzende kijkvensters kwamen er enkele scherven handgevormd aardewerk aan het licht. Ze kwamen niet uit de spoorvullingen van de paalkuilen, echter kunnen ze wel een indicatie geven van een mogelijke datering van de sporen. Deze scherven zijn mogelijk te dateren in de ijzertijd. Onbepaald: Een derde spoor dat werd aangetroffen, is de zuidwest-noordoost georiënteerde greppel in het zuidoosten van de advieszone. Deze loopt doorheen drie van de vier aangelegde sleuven. De greppel is maximaal 60 cm breed.. Buiten de drie bovenvermelde sporen, zijn er geen andere archeologisch relevante sporen of structuren aan het licht gekomen. Wel waren er nog tal van recente antropogene verstoringen. Bron: Pepermans J. Wijnen J. Verrijckt J. 2020: Nota Landschappelijk booronderzoek & Proefsleuvenonderzoek Sint-Niklaas Galgstraat: Verslag van Resultaten, Rapport Nr. 0361. Beerse: J. Verrijckt bvba.
982101	Mechanische prospectie Metaaltijden: Er zijn 6 (paal)kuilen, een greppel en een waterput geregistreerd. In een van de kuilen is een randscherf handgevormd aardewerk gevonden. Verspreid over het oppervlak zijn nog een 5-tal scherven handgevormd aardewerk gevonden. Mogelijk dateren de sporen dus uit de metaaltijden, meer bepaald ijzertijd. Bron: Van Neste T. & Lauwers B. 2020: Nota Sint-Niklaas - Witte Molen 2020. Proefsleuven en proefputten, Rapporten van Erfpunt - team Onderzoek 174, Sint-Niklaas.
983132	Mechanische prospectie Nieuwe tijd: Twee greppels en één brede gracht van 6 m breed worden vastgesteld in opeenvolgende werkputten. De greppels en gracht dateren uit de post-middeleeuwen. Eén greppel kan geïdentificeerd worden als een 18de eeuwse perceelsafschieding. Bron: Dierckx L. & Coenaerts J. 2018: Archeologisch vooronderzoek te Sint-Niklaas, Puitvoetstraat, ABO Archeologische Rapporten 289, Aartselaar..

II. Archeologische indicatoren

32629	Erfgoedonderzoek Laat-Romeinse tijd: Bronzen fibulae
32633	Erfgoedonderzoek Vroege ijzertijd: urnenveld (gevonden bij zetten van een woning rond 1930) geen exacte gegevens.
32634	Erfgoedonderzoek Vroege ijzertijd: sporen uit de urnenveldencultuur: enkele lijkurnen bovengesplit door een landbouwer.
39367	Veldkartering Steentijd: 1 vondst
155865	Toevalsvondst Late middeleeuwen: blauwgrijze drinkbeker.
156909	Toevalsvondst 17de eeuw: bakstenen grafkelder met korfbogig gewelf en toegang via een trap. In de kelder werden bakstenen richels aangetroffen waarop de kisten werden geplaatst. Er werden nog 2 houten planken met metaalbeslag gevonden, maar geen menselijke resten. Het betreft waarschijnlijk de grafkelder van de familie Ramont. De constructie is te dateren tussen 1693 (bouw van de kerk) en 1808 (voorkomen op plan)
983040	Indicator cartografie Nieuwe tijd: Ten zuidoosten van de stad Sint-Niklaas op de grens met Temse bevond zich het galgenveld.

Figuur 24: Situering projectgebied op het DHMV met aanduiding van de archeologienota's en eindverslagen (©Geopunt).

III. Onderzoek nog niet opgenomen in de CAI

14195	Singel LBO Uit het landschappelijk bodemonderzoek blijkt dat de gronden ter hoogte van het vergunningsgebied ooit opgehoogd werden. Het gedetailleerd digitaal hoogtemodel toonde dit aan, wat geverifieerd werd bij het landschappelijk bodemonderzoek. Dit werd tevens bijkomstig bevestigd door de opdrachtgever³⁸. Het booronderzoek toonde ook aan dat deze ophogingswerken gepaard gegaan zijn met diepe verstoringen; wat wijst op een nivellering van ca. 0,5 m (verhoogd en verlaagd) van het terrein. In heel wat puinhoudende HTM-pakketten werden blokken van de oorspronkelijke C-horizont vastgesteld. De boringen moesten in 6 van de 8 gevallen vroegtijdig gestaakt worden door het aanwezige puin, zonder de C-horizont te bereiken. In twee boringen werd de C-horizont aangesneden op een diepte van 90 cm onder het maaiveld, met een bewaarde afgedekte Ap-horizont. Andere boringen leverde echter een verstoring op die reikt van 90 tot 125 cm onder het maaiveld. Bron: https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/notas/notas/14195
20008	Damstraat LBO Het landschappelijk bodemonderzoek weest uit dat het bodemarchief onder de bolle akkers goed bewaard is en dat er een intacte bodem aanwezig is met een B-horizont rond 0,5 m-mv. Ter hoogte van de huidige bebouwing, die volgens de opdrachtgever tot 1m diep gefundeerd is, kon geen landschappelijke

	informatie bekomen worden gezien de geplaatste boring werd gestaakt op 0,35 m-mv. De diepte van de geplande werken varieert van 0,5 m-mv tot maximale verstoring waardoor het bodemarchief en eventuele archeologische lagen kunnen beschadigd worden. Archeologisch onderzoek in de directe omgeving van het onderzoeksgebied duidt bovendien op een zeer groot potentieel voor de aanwezigheid van sporensites uit de metaaltijden en/of Romeinse periode. Door de aanwezigheid van de intacte bodem met duidelijke B-horizont is ook de aanwezigheid van een steentijd artefactensite niet uit te sluiten. Bron: https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/notas/notas/20008
24337	Bellestraat 109 LBO Tijdens het landschappelijk boor- en proefputtenonderzoek bleken de verhardingen t.h.v. de zone waarbinnen de ondergrondse parkeergarage wordt gerealiseerd ondoordringbaar. In de omgeving rondom deze bebouwing kon het archeologisch niveau echter wel worden aangeboord. Uit de gegevens van deze twee boringen blijkt dat de C-horizont vanuit het noorden afloopt richting het zuiden. Verder blijkt eveneens uit de boringen dat de A-horizont in de tegenovergestelde richting (van noord naar zuid) oploopt, waardoor verwacht wordt dat de C-horizont ter hoogte van de parking minstens op 1,5 cm (of meer) te situeren valt. De geplande werken t.b.v. de ondergrondse parkeergarage worden op een diepte van maximaal 1,7 m onder het maaiveld voorzien. Deze werkzaamheden zullen daarmee (net) de top van de C-horizont raken. De overige werkzaamheden kennen een maximale verstoringdiepte van 50 à 80 cm, waarbij er van uit kan gegaan worden dat er voldoende buffer blijft bestaan tussen de geplande werkzaamheden en het aanwezige archeologisch niveau. Bron: https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/notas/notas/24337
25044	Paterssite Proefsleuven en proefputten Tijdens het onderzoek werd slechts één graf aangetroffen. De diepte hiervan was beperkt tot 80 cm-mv. Aangezien historische bronnen wijzen op een oudste begraving tot zes voeten diep ($\pm 1,80$ m-mv) en meerdere begravingsfasen, lijkt dit graf – ondanks het gebrek aan onderliggende graven – te dateren uit een latere fase van de begraafplaats. Het graf werd enkel oversneden door een 20ste -eeuwse verstoring. Op basis van het uitgevoerde onderzoek dient de archeologische verwachting voor het projectgebied drastisch bijgesteld te worden. Gezien de grote hoeveelheid recente verstoringen zal een bijkomend onderzoek dermate weinig kenniswinst kunnen opleveren dat de kosten die een dergelijk onderzoek met zich mee brengt hier niet tegen kunnen opwegen. Dientengevolge wordt geen verder onderzoek opgelegd in het kader van de geplande werken. Bron: https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/notas/notas/25044
25178	Hoge Heerweg Proefsleuven en proefputten Tijdens het onderzoek kon min of meer centraal de aanwezigheid van een (vol)middeleeuws erf vastgesteld worden. Zowel ten westen als ten oosten hiervan werden bijkomende sporen gevonden die wijzen op de aanwezigheid

	van bijgebouwen. Meerdere greppels en grachten wijzen mogelijk op de afbakening van het erf. Omwille van de aanwezige sporen en de geplande ingrepen kan gesteld worden dat het archeologisch erfgoed binnen het huidige projectgebied ernstig bedreigd wordt. Dientengevolge dringt zich een bijkomend onderzoek in de vorm van een opgraving op. Hierbij dient de volledige zone voor de grondstockage onderzocht te worden. Bron: https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/notas/notas/25178
25916	Koninging Astridlaan LBO, Proefsleuven en proefputten Tijdens het proefsleuvenonderzoek werden geen sporen of aanwijzingen aangetroffen die duiden op de aanwezigheid van een archeologische site binnen de contouren van het onderzoeksgebied. Hierdoor is er geen kenniswinst te behalen bij vervolgonderzoek in de vorm van een opgraving. Er wordt dan ook archeologische vrijgave van het plangebied geadviseerd. Bron: https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/notas/notas/25916
28312	Destelwijk LBO, Proefsleuven en Proefputten Het archeologisch vlak varieerde van hoogte tussen 23,75 m en 24,25 m +TAW waarbij het noordelijk gedeelte het laagst ligt en de centrale en zuidelijke gedeeltes het hoogst. Dit volgt het bestaande reliëf. De huidige reliëfverschillen binnen het plangebied zijn mogelijk te wijten aan de recente ontbossing van het terrein. Het vlak werd tussen 30 en 60 cm aangetroffen onder het maaiveld. Tijdens het vooronderzoek met ingreep in de bodem zijn antropogene sporen aangetroffen die terug te brengen zijn tot perceelsgrenzen en landbewerking van het projectgebied. In totaal werden 29 spoornummers uitgedeeld. De sporen komen voornamelijk voor in de oostelijke zone van het onderzoeksgebied. Er werd geen vondstmateriaal aangetroffen. Gelet op hun donkere vulling, die gelijkaardig is aan de vulling van de A-horizont kunnen deze greppels, kuilen en landbouwsporen vermoedelijk in de post-middeleeuwse tot sub-recente periode geplaatst worden. De landbouwsporen zijn waarschijnlijk sporen van beddenbouw (17de tot 19de eeuw), een systeem van landbouwintensivering dat geassocieerd wordt met plaggengronden. Gezien één van de kuilen een landbouwspoor oversneet, zijn deze kuilen met zekerheid recent. Bron: https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/notas/notas/28312

1.3 SYNTHESE FASE BUREAUONDERZOEK

De opdrachtgever plant stedenbouwkundige handelingen ter hoogte van een plangebied gelegen aan de Prins Boudewijnlaan 65 in Sint-Niklaas (prov. Oost-Vlaanderen). Het centrum van Sint-Niklaas situeert zich op ca. 1800 m ten noordwesten van het onderzoeksgebied. Op heden bevindt zich er een magazijn over quasi het gehele terrein. De opdrachtgever plant de sloop van dit industrieel gebouw.

Het plangebied ligt aan de noordelijke zijde van de Wase Cuesta. Het lokaal hoogtemodel situeert het projectgebied op een hoogte van ca. 22.3 tot 22.9 + m TAW. Het terrein is relatief egaal en kent een relatief kleine ophoging in zuidoostelijke hoek. In vergelijking met het braakliggende grasland ten zuiden van het terrein lijkt het projectgebied een maaiveldwijziging ondergaan te zijn. De impact van deze wijziging op de bewaringstoestand van eventueel aanwezig archeologisch erfgoed is op basis van de beschikbare gegevens niet met zekerheid te bepalen. Het projectgebied is gelegen in het Quartair Type 1. Dit type bestaat uit een eolische afzetting van het Weichseliaan tot mogelijk Vroeg-Holocene (zand tot zandleem). Deze afzetting kan eventuele hellingsafzettingen van het Quartair bevatten.

Ter hoogte van het projectgebied komt grotendeels het bodemtype OB voor, aan de zuidelijke en oostelijke grens komen de types Scm, Pdb en Zcm(g) voor. Laatstgenoemde codes betreffen respectievelijk een matig droge lemige zandbodem (plaggebodem), een matig natte zandleembodem (structuur B-horizont) en een matig droge, zwak gleyige zandleembodem (plaggenbodem).

Het 18de eeuwse kaartmateriaal karteert het projectgebied ter hoogte van onbebouwd akkerland tussen de gehuchten met als toponiemen: *Cleynhulst*, *Deraepe* en *Hethertien*. Centraal door het terrein loopt volgens dit kaartbeeld een onverharde landweg. Het wegtracé van de huidige Breedstraat ten westen van het projectgebied is op die kaartbeeld reeds te herkennen. De Atlas der Buurtwegen van ca. 1840 situeert de eerder vermelde landweg net ten noorden van het projectgebied. Het terrein zelf blijft in de 19de eeuw onbebouwd. De Poppkaart (1842-79) plaats het terrein ter hoogte van *Den Oostwijk*. De orthofoto van 1971 toont reeds een eerdere fase van het huidige industriële terrein ter hoogte van het projectgebied. Verder ten westen situeert zich een woonwijk, ten zuiden en ten oosten zijn nog akkers en grasland te herkennen. Binnen de projectgrenzen is tot op heden weinig noemenswaardige evolutie waar te nemen. In de omgeving van het projectgebied is er wel een aanzienlijke uitbreiding van het industrieterrein Europapark-zuid.

In de ruime omgeving van het plangebied werd al enkele malen archeologisch onderzoek uitgevoerd. Steentijdvondsten zijn uiterst schaars, slechts 1 indicator vermeldt een steentijdvondst tijdens een veldkartering ten oosten van het plangebied. De oudste vondsten van de eerste landbouwersgemeenschappen betreffen enkele artefacten aangetroffen tijdens een opgraving ten noordoosten van het plangebied. Net ten zuidoosten van het plangebied werd een cirkelvormig spoor (grafheuvel) uit de Bronstijd opgegraven. Uit de periode van de IJzertijd tot de late middeleeuwen werden reeds enkele bewoningssporen opgegraven waarvan één midden-Romeins bewoningssite zich net ten zuidwesten van het plangebied bevindt.

Landschappelijk gezien vormt de Wase cuesta een interessante verhevenheid binnen het landschap die een grote aantrekkingskracht moet hebben uitgeoefend op de mens. Vondsten uit de steentijden kunnen verwacht worden binnen het plangebied maar zijn sterk afhankelijk

van de bewaringstoestand van de bodemopbouw. Als er bvb. nog sprake is van een bewaard plaggendeek of B-horizont dan bestaat de kans dat er een steentijdartefactensite aanwezig is. Ook voor de periode vanaf de eerste landbouwersgemeenschappen is het plangebied interessant. Binnen het plangebied kunnen zich bvb. bewoningssporen bevinden zoals paalkuilen (houtbouw), greppels, grachten of funeraire sporen (brandrestengraven, grafcirkel, ...). Ook hier is de bodemopbouw van belang. Om deze bodemopbouw te controleren wordt in eerste instantie een landschappelijk booronderzoek geadviseerd. Op basis van de resultaten van dit onderzoek kan beslist worden welke maatregelen te nemen zijn.

BIBLIOGRAFIE

LITERATUUR

Jacobs, P. Louwye, S. Polfliet, T. Adams, R en Vermeire, S. 2001. Quartairgeologische kaart kaartblad 15, Antwerpen. Departement Omgeving.

Van Ranst, E. & Sys, C. 2000. Eenduidige legende voor de digitale bodemkaart van Vlaanderen. Universiteit Gent.

KAARTMATERIAAL

Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden, Graaf de Ferraris [1771-1778]

Atlas der Buurtwegen d.d. 1842

Topografische kaart van Vandermaelen d.d. 1846 – 1854

Popp-kaart d.d. 1842-1879

DIGITALE BRONNEN

www.geopunt.be

<https://dov.vlaanderen.be>

<https://inventaris.onroenderfgoed.be>

<https://cartesius.be>

<https://loket.onroenderfgoed.be>

BIJLAGE

FIGURENLIJST

Figuur 1: Situering projectgebied t.a.v. GRB-basiskaart (© geopunt).....	4
Figuur 2: Situering projectgebied t.a.v. topografische kaart van België (© geopunt)	4
Figuur 3: Situering plangebied t.a.v. meest recente orthofotomozaïek (©Geopunt)	6
Figuur 4: Opzet initiatiefnemer t.a.v. meest recente orthofotomozaïek (©Geopunt)	7
Figuur 5: Situering projectgebied t.a.v. de Traditionele Landschappenkaart (Bron: Geopunt).9	
Figuur 6: Situering projectgebied t.a.v. Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (II) d.d. 2014 (© geopunt)	9
Figuur 7: Situering projectgebied t.a.v. Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (II) d.d. 2014 (© geopunt)	10
Figuur 8: Situering projectgebied t.a.v. Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (II) d.d. 2014 (© geopunt)	10
Figuur 9: Hoogteverloop NW-ZO	11
Figuur 10: Situering projectgebied t.a.v. Tertiair geologische kaart (© geopunt)	11
Figuur 11: Situering projectgebied t.a.v. Quartair geologische kaart (© geopunt)	12
Figuur 12: Situering projectgebied t.a.v. algemene bodemkaart van België (© geopunt)	12
Figuur 13: Situering projectgebied t.a.v. Ferrariskaart d.d. 1771-1778 (© geopunt)	14
Figuur 14: Situering projectgebied t.a.v. Ferrariskaart d.d. 1771-1778 (© geopunt)	15
Figuur 15: Situering projectgebied t.a.v. Atlas der Buurtwegen d.d. 1840 (© geopunt)	15
Figuur 16: Situering projectgebied t.a.v. Vandermaelenkaart d.d. 1846-1854 (© geopunt) ...	16
Figuur 17: Situering projectgebied t.a.v. Poppkaart d.d. 1842-1879 (© geopunt)	16
Figuur 18: Situering projectgebied t.a.v. orthofotomozaïek d.d. 1971 (© geopunt)	17
Figuur 19: Situering projectgebied t.a.v. orthofotomozaïek d.d. 1979-1990 (© geopunt)	17
Figuur 20: Situering projectgebied t.a.v. orthofotomozaïek d.d. 2000-2003 (© geopunt)	18
Figuur 21: Situering projectgebied t.a.v. orthofotomozaïek d.d. 2008-2011 (© geopunt)	18
Figuur 22: Situering projectgebied t.a.v. orthofotomozaïek d.d. 2022-2023(© geopunt)	19
Figuur 23: Situering projectgebied op het DHMV met aanduiding van de CAI-polygonen (©Geopunt).	20
Figuur 24: Situering projectgebied op het DHMV met aanduiding van de archeologienota's en eindverslagen (©Geopunt).	26

BOORLIJST

CHRONOLOGISCH KADER

